

tagerne i Dublin før 1249 (i dag en ukomplet rulle bestående af tre pergamenter). Det viser sig således, at nogle udaterede borgerskaber kan tidsfæstes ved hjælp af medlemsfortegnelsen fra gildet.

Medlemsfortegnelserne i fællesskab kan for en vis periode vise hvornår bestemte personer har etableret sig i Dublin; men ellers ligger deres interesse på to områder: hvilke erhverv havde de nye borgere/gildemedlemmer, og hvorfra kom de? Begge spørgsmål kan med forsigtighed besvares, i hvert fald for nogles vedkommende. At erhvervsbetegnelser kan blive personnavne (Smith, Cooper etc., er velkendt, mindre, at også geografiske navne kan opføre sig på samme måde (p.59: Willelmus de Pampilun' filius Ricardi de Pampilun' under 1227-28 og p.95 under 1255-56 Thomas de Pampelun, måske en søn af Willelmus de Pampelun); i dette eksempel betyder navnet kun, at en forfader stammer fra Pamplona. Endvidere er dobbelt geografiske navne som Walterus de Exonia de Paris (p.83) uklare, da Walter vel ikke er fra både Exeter og Paris, og mon ikke Ricardus Turcus snarere er et øgenavn til en mand, der har været i Orienten, end betegnelse for en ægte Tyrk?

Medlemsfortegnelserne giver et billede af en ret kosmopolitisk by; ganske vist var det skandinaviske element på retur, til gengæld kom der mange tilflyttere fra det vestlige England og Skotland samt fra Kontinentet, især Frankrig og Nederlandene. Netop derfor vil det måske være muligt at finde oplysninger om de i fortegnelsen nævnte personer i udenlandske arkiver. Med udgaven af fortegnelserne har historikere og navneforskere fået et fortrinligt arbejdsredskab, der for den kontinentale forsker gør Irlands middelalder mere nærværende.

Thomas Riis

ROBERT CHAZAN: *Daggers of Faith. Thirteenth-Century Christian Missionizing and Jewish Response*. Berkeley, University of California Press, 1989, vii, 226 s.

I 1263 blev jøderne i Barcelona samlet til en »disputation«. De skulle påhøre en række argumenter for kristendommens sandhed og imod jødedommen; argumenter som i modsætning til tidligere ikke alene blev taget fra kristne kirkefædre og fra bibelen, men også fra den jødiske talmud og midrash. Den kristne part repræsenteredes af dominikanermunken Pablo Cristiani, som var konverteret fra jødedommen; til at repræsentere og forsvare jødedommen havde det jødiske samfund i Barcelona valgt den højlærde og velrenommerede rabbi Nahmanides. Der er overleveret to beretninger om denne disput: en kort, anonym kristen og en udførlig hebraisk, forfattet af Nahmanides selv en årrække efter begivenheden.

De to beretningers konklusion er stik modsatte hinanden. Ifølge den kristne lykkedes det overbevisende for Pablo Cristiani at vise kristendommens sandhed, og Nahmanides kom ynkeligt til kort med sit forsvar og viklede sig ind i en række modsigelser. Ifølge Nahmanides selv afværgede han effektivt de kristnes angreb på jødedommen og viste, at deres argumenter for, at Messias er kommet, var misforståede og uantagelige. Det er selvfølgelig umuligt at afgøre ud fra dette materiale alene, hvilken beretning der har ret i sin påstand; det har dog ikke hindret senere historikere i at holde med den ene eller den anden beretning og

antage dens konklusioner uformidlet, ofte ud fra personlig overbevisning snarere end ud fra særlige metodiske overvejelser.

Det er Robert Chazans store fortjeneste, at han i sin bog giver et bud på en helhedsforståelse af kristen mission blandt jøder i 1200-tallet og på den baggrund søger at tolke Barcelonadisputten. Derved når han frem til, at begge beretninger har ret i deres konklusion.

Det nye i 1200-tallets kristne tilgang til jøderne var brugen af talmud og midrash, af henholdsvis den jødiske kanoniserede kommentar til det Gamle Testaments 643 bud, og af samlingen af fortolkende og fortællende historier, prædikener og udlægnings. Talmud var blevet fordømt af kristne teologer i 1100-tallet som en kættersk nyskabelse og som en afvigelse fra sand jødedom (som de kristne altså kendte bedre end jøderne selv). Ved en retssag mod Talmud (!) i Paris 1240 blev den kendt kættersk og dømt til bålet, og vognlæs af hebraiske manuskripter blev brændt offentligt. I 1263 blev Talmud som noget nyt brugt af de kristne, der henviste til den og søgte at finde argumenter i den for, at Messias var kommet, og at Jesus var Messias.

Grunden hertil er problematisk. Robert Chazan tillægger – som tidligere forskning – Pablo Cristiani en meget stor rolle: som konvertit fra jødedommen kendte han talmuds autoritative stilling blandt jøderne og besluttede at bruge det faktum i forsøget på at omvende dem. Det er imidlertid ikke en fyldestgørende forklaring, for netop dominikanerordenen arbejdede i midten af 1200-tallet intensivt med udforskningen af andre sandhedssystemer end det kristne åbenbarede og med andre autoritative skrifter end bibelen, det være sig talmud, koranen, antikke, muslimske eller jødiske filosofers skrifter. Arbejdet med talmud lå i naturlig forlængelse af det øvrige teologiske og eksegetiske arbejde inden for ordenen.

Alligevel er det rigtigt, at Barcelonadisputten er det første kendte forsøg på at udnytte talmud til at bevise, at Messias er kommet. Forsøget var lige nyt for begge parter, og derfor kunne begge påberåbe sig succes. Den kristne side havde fundet et nyt våben mod jøderne, som ganske vist ikke havde omvendt dem en bloc, men som stillede nyt og spændende stof til rådighed for den traditionelle anti-jødiske polemiske litteratur, og som fortsat blev brugt og forfinet gennem resten af 1200-tallet. Den jødiske side havde haft held til at afværge frafald ved at påvise, at de kristnes brug af talmud var ulogisk og uforståelig i en jødisk sammenhæng. Det jødiske arbejde med at fastholde talmuds sande, traditionelle udlægning imod de kristnes tolkningsforsøg var i øvrigt helt parallelt med det samtidige arbejde med at forsvare talmud imod angreb fra jødiske filosoffer, som i høj grad var blevet grebet af den nye aristoteliske filosofi.

Efter at have gennemgået Barcelonadisputten analyserer Robert Chazan dominikanermunken Raymundus Martinis arbejdsmetode minutøst. Grundlaget er værket *Pugio Fidei* (Troens dolk) fra 1267, der refereres som om det udelukkende var vendt mod jøderne. Det er det faktisk ikke. Den første trediedel af værket er en gendrivelse af en aristotelisk funderet verdensforståelse, hvad der altså for Raymundus Martini har været et lige så farligt angreb på kirken som jødedommens fortsatte eksistens. For Chazans formål havde det i virkeligheden været mere oplagt at undersøge et andet af Martinis værker, *Capistrum Iudeorum* (Jødetømmen), men dette er først begyndt at blive udgivet i 1992 og har altså ikke være umiddelbart tilgængeligt for Chazan, da han skrev sin bog.

Alligevel lykkes det Chazan at vise, hvorledes Raymundus behandler samme

temaer som Pablo Cristiani og ligeledes på talmudisk grund, men langt mere udførligt. Desuden sandsynliggør han, at Raymundus tog højde for den jødiske kritik, der var blevet rejst mod Pablos kendskab til og brug af talmud. Den kristne argumentation blev altså forfinet og voldsomt udbygget.

Langt væsentligere er det imidlertid, at Chazan hermed leverer et argument for, at kristne og jøder i 1200-tallet ikke alene skrev om hinanden, men rent faktisk også læste eller hørte så meget af hinanden, at de kunne tilpasse argumenterne efter modstanderen. Det er ganske vist ofte blevet påstået i forrygende luftige konstruktioner over tilfældigt udvalgte kildebrudstykker; men først Chazans arbejde leverer overbevisende argumenter herfor. Han begrænser sig ikke alene til det kristne svar på jødernes argumenter, men viser også, at jødiske argumenter tog højde for den nye kristne arbejdsmetode.

Forskningshistorisk placerer Robert Chazan sig bevidst midt i en diskussion om et nyt syn på jøderne i 1200-tallet. Det mest inspirerende og omtalte bidrag hertil er Jeremy Cohens *The Friars and the Jews* fra 1982, hvis hovedtese Chazan afviser. Cohen mener, at de nye tiggermunkeordener i 1200-tallet fundamentalt gjorde op med den traditionelle augustinske holdning til jøderne: at de skulle tolereres inden for kristendommens grænser. Den nye parole blev, at de skulle omvende sig eller dø. En hovedhjørnesten i Cohens argumentation er en opdeling af jøderne i tre grupper: de der er beskrevet i det Gamle Testamente; de eftermessianske jøder der levede efter talmud; og endelig de moderne 1200-tals jøder, som var en fare for kristendommen og bevidst fordrejede både bibelens ord og talmud. Denne tredeling finder Cohen hos Raymundus Martini, hvis arbejder han mener udelukkende er rettet mod den tredje gruppe af jøder, mod den moderne.

Robert Chazan finder kun spor af to grupper af jøder hos Raymundus Martini, nemlig de gammeltestamentlige og de talmudiske. Han afviser også, at et opgør med den augustinske holdning til jøderne skulle have fundet sted i 1200-tallet, og mener tværtimod, at både angrebene på talmud og brugen af talmud som kristent skyts ligger i naturlig forlængelse af Augustins tanker. Hovedpointen hos Augustin er nemlig uforanderligheden: jøderne tåltes, så længe de levede undertrykte og ikke forandrede sig, så længe de levede som jøderne i det Gamle Testamente. De kristnes opdagelse af talmud i løbet af 1100-tallet førte inden for denne forståelsesramme naturligt til, at de enten måtte bekæmpe talmud som tegn på en forandring inden for jødedommen eller vise, at den bekræftede det Gamle Testaments Kristusforudsigelser.

Robert Chazans fremstilling bliver næppe den sidste i denne diskussion, blandt andet fordi han afgrænser sit stof til tiggermunkenes missionskrifter eller anti-jødiske traktater. Hvis man inddrager også pavelige buller og juridiske kommentarer ser det ud til, at det i 1200-tallet var muligt at operere med to lag af talmud: den acceptable, som blev anset for en konstituerende del af jødedommens grundlag, og den uacceptable, som var blasfemisk over for kristendommen og vel at bemærke også over for jødedommen. Så var det op til paven at afgøre, hvad der var blasfemisk over for jødedommen. Denne skelnen mellem to slags talmud synes at underbygge opfattelsen af en tredeling af jøderne, hvad der i så fald var en nyskabelse i 1200-tallet.

Alligevel er Robert Chazans bog en meget væsentligt bidrag til et aktuelt forskningsområde, af to grunde. Den giver med sine udførlige referater og analyser et anderledes substantielt indtryk af tiggermunkenes måde at argumen-

tere på end tidligere værkers. Og den giver dermed en solidt funderet introduktion til et enkelt hjørne af et meget stort og mangeartet emne, nemlig 1200-tallets arbejde med at undersøge, hvad sandhed er og hvorledes man meningsfyldt argumenterer for den.

Kurt Villads Jensen

WILHELM VON TRIPOLIS: *Noticia de Machometo/De statu Sarracenorum*. Kommentierte lateinisch-deutsche Textausgabe von Peter Engels. Echter Verlag Würzburg/Oros Verlag Altenberge 1992, 464 s., DM 88,80 (= Corpus Islamo-christianum: series latina; 4).

Wilhelm af Tripolis er et scoop for udgiverne af serien Corpus Islamo-christianum, som begyndte sin virksomhed i 1985 og har markeret sig med en række spændende og veludførte udgivelser af kristne middelalderlige beskrivelser af islam. Peter Engels udgave er nok den bedste endnu, både hvad angår det håndværksmæssige, filologiske arbejde; og fordi den har vidtrækkende betydning for vor opfattelse af forholdet mellem kristendom og islam i 1200-tallet, i det sidste korstogsårhundrede.

Peter Engels leverer det afgørende nådestød mod den tanke, at der opstod en teologisk begrundet kritik af korstogene i 1200-tallet, og at en fredelig mission vandt udbredelse som et bevidst alternativ til den væbnede kamp mod saracenerne.

Denne opfattelse blev udtrykt med stigende styrke i tiden omkring anden verdenskrig, blandt andet af den amerikanske historiker P.A. Throop og af et antal nutidige historikere inden for dominikanerordenen, som også Wilhelm af Tripolis i sidste halvdel af 1200-tallet tilhørte.

Netop Wilhelm af Tripolis er blevet fremdraget som det bærende eksempel bag argumentationen for dette fredelige alternativ til korstog. Hans værk *De statu* afsluttes med ordene: »Og således, ved simpel Guds tale og uden brug af filosofiske argumenter eller militærmagt, vil muslimerne som fredelige får søge Kristi dåb og indlemmes i Kristi fåreflok. Det sagde og skrev han, som allerede ved Guds virke har døbt mere end tusind muslimer«. Disse ord er blevet citeret af vist alle, der på et plan blot lidt over det helt banale har skrevet om korstogstanken.

Peter Engels har to ting for: Han har fundet en ny version af teksten, nemlig *Noticia*, som han overbevisende påviser er Wilhelms egen, og som er skrevet i 1271. *De statu*, som moderne historikere har bygget så meget på, er altså en senere afskrift, som også trækker på andre kilder, blandt andet den melkitiske partiark Euthycius' historieværk *Perlesnoren* fra før 940. *Perlesnoren* var skrevet på arabisk, som kompilatoren af *De statu* ikke kunne, så måske har det været tilgængeligt for ham i oversættelse gennem Wilhelm af Tyrus' længe søgte men stadig forsvundne 1100-tals værk om de orientalske regenter.

Der er to kronologiske holdepunkter for *De statu*. Et af dens forlæg er fra 1273, og det ældste kendte håndskrift med *De statu* blev skrevet i første halvdel af 1300-tallet. Kompilationen af teksten kan være foregået på et hvilket som helst